

Zo ging dat

in Kozen in 1916

De arenlezers van Jean-François Millet (1814-1875)
Parijs, Musée d'Orsay

Het verslagregister van de beraadslagen van de gemeenteraad van Kozen voor de jaren 1912-1923 bevat een reglement van 18 december 1916 op het *arenrapen* of naoogsten¹. Het recht op het naoogsten betekent dat mensen die zelf niet *boerden*, het recht hadden om het graan dat na het maaien op het veld was blijven liggen, te vergaren. Dat recht was voorbehouden aan inwoners van het eigen dorp: iemand van Kozen mocht in Wijer niet naoogsten, en iemand van Wijer moest in de oogsttijd in Kozen van de akkers blijven. Met name in slechte tijden, met schaarste ten gevolge van misoogsten of van oorlogsomstandigheden, zag de plaatselijke overheid zich soms verplicht om regelend op te treden om mistoestanden te voorkomen.

Zowel de rechten van de eigenaars van het koren, als die van de mensen die wilden naoogsten, moesten beschermd worden. Zo was het verboden om met het naoogsten te beginnen voordat het graan opgebonden en in schoven gezet was. Voorts moesten de naoogsters op een zekere afstand blijven van de maai-

ers en binders, en van hun schoven. Tussen zonsondergang en zonsopgang mocht ook niet nageoogst worden.

Maar ook de rechten van de mensen die gebruik maakten van de naoogst moesten beschermd worden. Daarom was het aan de eigenaars of pachters verboden hun vee op de stoppels te laten weiden, voordat de naoogsters gedurende minstens 24 uur de gelegenheid gekregen hadden het overgebleven graan bijeen te zoeken. Het was de boeren ook niet toegelaten hun eigen dienstlieden te laten naoogsten voordat de andere mensen daar de gelegenheid voor gekregen hadden.

Hoewel de gewoonte om aren te rapen na de oogst in de twintigste eeuw geleidelijk aan verloren ging, kende het fenomeen om voor de hand liggende redenen een heropleving tijdens de beide wereldoorlogen, toen de voedselvoorrading van ons land moeilijk verliep. Vooral in de eerste wereldoorlog was er in ons land een voedseltekort. In de jaren die aan de eerste wereldoorlog

voorafgingen, was België voor een groot deel van de voedselvoorziening van het buitenland afhankelijk. 75 % van de benodigde tarwe werd ingevoerd. Voor rogge en haver was het tekort kleiner, maar in eigen land werd er niet genoeg geproduceerd om iedereen te voeden. Toen die invoer ten gevolge van de oorlogsomstandigheden voor een groot stuk wegviel, leidde dat tot schaarste, en schoten de prijzen van levensmiddelen de hoogte in.

Eén en ander leidde er ook in Kozen toe dat het oude gebruik van het arenrapen weer populair werd. Toen de gemeentebestuurders in 1916 vaststelden dat de mensen in de oogsttijd zelfs hun kinderen uit de school hielden om bij het naoogsten te helpen, werd besloten daar iets aan te doen. Enerzijds werden de schooluren in de oogsttijd beperkt werden tot twee en half uur in de namiddag, van één tot half vier. Tijdens die schooluren werd het verboden aren te rapen. Pas vanaf vier uur in de namiddag mochten zowel kinderen als volwassenen naoogsten. Na zonsondergang

¹ Het register wordt bewaard in het Rijksarchief te Hasselt: *Archief van het gemeentebestuur van Kozen. Overdracht 2001*, nr. 4.

moest iedereen weer uit het veld zijn.

Reglement

Betrekkelijk het verbod van in den oogsttijd gedurende de schooltijd aren te lezen.

Art. 1. Gezien de beraadslaging van 17 oogst jongstleden, waerdoor de gemeenteraad de jaerlijksche groote vacanties opnieuw op het vroeger tijdstip vaststelt;

Art. 2 Gedurende de klasuren der lagere school is het streng verboden aan kinderen en volwassenen aren te rapen.

Art. 3. In den oogsttijd zullen de schooluren vastgesteld zijn van 1 uur tot 3 ½ uren.

Art. 4. Van af 4 uren tot 's zonsondergang zal het geoorloofd zijn aan kinderen en volwassenen op de velden aren te rapen.

Tegenwoordig reglement zal in drievoudig afschrift aan het schoolopzicht onderworpen en aan de goedkeuring der Bestendige Deputatie overgemaakt worden.

Vastgesteld in zitting van den gemeenteraad van Cosen den 18 december 1916.

Waren tegenwoordig M.M. Senden, Wintmolders, Gilot, Doucé, Jeuris, Ruymen.

Van wege de gemeenteraad
De secretaris
Wintmolders

De burgemeester
Senden

(Rijksarchief Hasselt, Gemeenterachief
Kozen. Overdracht 2001, nr. 4)

Rombout Nijssen

Gemeente _____

NAOOGSTEN

(Arenlezen, Zanten)

Om te mogen naoogsten is een SPECIALE SCHRIFTELIJKE TOELATING vereischt, te verleenen door den burgemeester.

Landelijk Wetboek. Art. II :

Alleen aan ouderlingen, gebrekkelijken, vrouwen en kinderen min dan twaalf jaar oud, kan de toelating tot naoogsten verleend worden.

Deze toelating geeft recht om aren te lezen, alleen op de niet omheinde velden gelegen op het grondgebied van de eigen gemeente der arenlezers, wanneer deze velden volledig van vruchten ontbloot zijn en tusschen zonsopgang en zonsondergang.

Landelijk Wetboek. Art. II :

Alleen aan ouderlingen, gebrekkelijken, vrouwen en kinderen min dan twaalf jaar oud, kan de toelating tot naoogsten verleend worden.

Deze toelating geeft recht om aren te lezen, alleen op de niet omheinde velden gelegen op het grondgebied van de eigen gemeente der arenlezers, wanneer deze velden volledig van vruchten ontbloot zijn en tusschen zonsopgang en zonsondergang.

Besluit van 25 Juni 1942. - Reglementeering van den toegang tot beteelde gronden.

De speciale schriftelijke toelating is vereischt omdat, volgens art. 1., van bovengenoemd besluit alleen de exploitant, zijne huisgenooten en zijn dienstpersoneel mogen aangetroffen worden op een BETEELDEN grond.

Omdat, volgens art. 2, de burgemeester het verkeer zal kunnen verbieden op bepaalde veldwegen.

Het verbod veldwegen te betreden wordt ter kennis gebracht van het publiek, door een aangepaste signalisatie.

Omdat, volgens art. 3, de burgemeester schriftelijk van art. 1 en 2 afwijkingen kan toestaan.

De Secretaris, De Burgemeester,

Vrij van zegel. P. C. N° 125. Aarengen

Een laat voorbeeld van dergelijk reglement (1942).

De oogst van Pieter Bruegel